

دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم

دانشکده علوم قرآنی

پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد

رشته علوم قرآن مجید

موضوع

واکاوی آیات مشتمل بر الفاظ ناظر بر «خاک» در

قرآن کریم با تکیه بر سیاق، غرض سوره و روایات

تفسیری

استاد راهنما

دکتر زهره اخوان مقدم

نگارنده

طیبه افضلی نصرآبادی

شهریور ۱۴۰۴

صفر - ربيع الاول ۱۴۴۷

دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم

رساله الماجستير
فرع العلوم القرآنيه

الموضوع

تحليل الآيات التي وردت فيها كلمه «تراب» في القرآن
الكريم من خلال السياق و هدف السوره و الروايات
التفسيرية

الاستاذ المرشد

الدكتور زهره اخوان مقدم

الكاتب

طبيه افضلى نصرآبادى

شهر سبتمبر أيلول من سنة ٢٠٢٥ م

شهر الصفر - ربيع الاول من سنة ١٤٤٧ هجرى قمرى

فرم پ ۹

فرم پ ۶

**کلیه حقوق مادی و معنوی این پایان نامه متعلق به دانشگاه علوم و معارف قرآن
کریم دانشکده علوم قرآنی تهران می باشد.
چاپ پایان نامه و استخراج مقاله از پایان نامه باید به نام دانشگاه علوم و معارف
قرآن کریم دانشکده علوم قرآنی تهران
با تأیید استاد راهنما و با مجوز معاونت پژوهشی دانشگاه باشد.**

- ۲۲- انصاری، عبدالله بن محمد، کشف الاسرار و عده الابرار (تفسیر خواجه عبدالله انصاری)، مبدی، احمدبن محمد، تهران: امیرکبیر، چاپ پنجم، ۱۳۷۱ش.
- ۲۳- بحرانی، سیدهاشم بن سلیمان، البرهان فی تفسیر القرآن، قم: موسسه البعثه، ۱۴۱۵ق.
- ۲۴- برازش، علیرضا، تفسیر روایی اهل بیت:، تهران: کانون فرهنگی اندیشه اصفهان، ۱۳۹۶ش.
- ۲۵- برغانی قزوینی، محمدصالح، بحر العرفان و معدن الایمان، بی‌جا، بی‌نا، بی‌تا.
- ۲۶- ثعلبی، احمدبن محمد، الکشف و البیان فی تفسیر القرآن (تفسیر ثعلبی)، ابن عاشور، ابی محمد، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۲۲ق.
- ۲۷- ثقفی، ابراهیم بن محمد، الغارات، تهران: حسینی، عبدالزهره، دارالکتب الاسلامی، ۱۳۷۰ش.
- ۲۸- حر عاملی، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، تهران: اسلامیه، چاپ سیزدهم، ۱۳۹۲ش.
- ۲۹- حقی، اسماعیل بن مصطفی، روح البیان، بیروت: دارالفکر، چاپ هفتم، ۱۴۰۵ق.
- ۳۰- حمیری، نشوان بن سعید، شمس العلوم و دواء کلام العرب من الکلام، دمشق: دارالفکر، ۱۴۲۰ق.
- ۳۱- حوی، سعید، اساس فی التفسیر، مصر: دارالسلام، چاپ ششم، ۱۴۲۴ق.
- ۳۲- حویزی، عبد علی بن جمعه، تفسیر نور الثقلین، رسولی، هاشم، قم: اسماعیلیان، چاپ چهارم، ۱۴۱۵ق.
- ۳۳- راغب اصفهانی، ترجمه و تحقیق مفردات الفاظ قرآن با تفسیر لغوی و ادبی قرآن، تهران: مرتضوی، چاپ دوم، ۱۳۷۴ش.
- ۳۴- زرکشی، بدر الدین محمد بن عبد الله، البرهان فی علوم قرآن، بیروت: دار المعرفه، ۱۴۱۰ق.
- ۳۵- زمخشری، محمودبن عمر، الکشاف عن حقائق التنزیل، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۳۸۹ش.
- ۳۶- سلطان محمد گنابادی، سلطان علی‌شاه، بیان السعاده فی مقامات العباد، بیروت: موسسه الاعلمی للمطبوعات، چاپ دوم، ۱۴۰۸ق.
- ۳۷- سیوطی، عبدالرحمن بن ابی بکر، الدر المنثور فی التفسیر بالمأثور، قم: مکتبه آیت الله مرعشی نجفی رحمه الله علیه، ۱۴۰۴ق.
- ۳۸- صفار، محمدبن حسن، بصائر الدرجات، قم: مکتبه آیت الله مرعشی نجفی، چاپ دوم، ۱۴۰۴ق.
- ۳۹- صدر، محمد باقر، دروس فی علم الاصول، قم: نشر اسلامیه، چاپ پنجم، ۱۳۱۸ق.
- ۴۰- طباطبائی، محمدحسین، حاشیه الکفایه، قم: بنیاد علمی و فکری علامه طباطبائی، بی‌تا.
- ۴۱- _____، المیزان فی تفسیر القرآن، بیروت: موسسه الاعلمی للمطبوعات، چاپ سوم، ۱۳۹۳ق.
- ۴۲- طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان، رسولی، هاشم، یزدی طباطبائی، فضل الله، بیروت: دارالمعرفه، چاپ دوم، ۱۴۰۸ق.
- ۴۳- _____، جوامع الجامع، قم: موسسه نشر اسلامیه، چاپ سوم، ۱۴۲۸ق.
- ۴۴- طبری، ابوجعفر محمدبن جریر، بشاره المصطفی، فریودی، محمد، قم: نهانودی، ۱۳۸۷ش.
- ۴۵- _____، جامع البیان عن تأویل آی القرآن، ترکی، عبدالله بن عبدالمحسن، مصر: حجر، ۱۴۲۲ق.
- ۴۶- طریحی، فخرالدین محمدبن علی، مجمع البحرین، تهران: مکتب المرتضویه، چاپ سوم، ۱۳۷۵ش.
- ۴۷- طوسی، محمدبن حسن، التبیان فی تفسیر القرآن، بیروت: دار احیاء التراث العربی، بی‌تا.
- ۴۸- عیاشی، محمدبن مسعود، التفسیر (تفسیر العیاشی)، تهران: مکتبه العلمیه الاسلامیه، ۱۳۸۰ش.
- ۴۹- فخر رازی، محمدبن عمر، التفسیر الکبیر (مفاتیح الغیب)، بیروت: دار احیاء التراث العربی، چاپ سوم، ۱۴۲۰ق.
- ۵۰- فراهیدی، خلیل بن احمد، العین، قم: موسسه دارالهجره، چاپ دوم، ۱۴۰۹ق.
- ۵۱- فیض کاشانی، ملاحسن، تفسیر الصافی، تهران: مکتبه الصدر، چاپ دوم، ۱۳۷۳ش.
- ۵۲- فتال نیشابوری، محمدبن احمد، روضه الواعظین، قم: انتشارات رضی، ۱۳۷۵ش.
- ۵۳- قرشی، سید علی اکبر، قاموس قرآن، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ یازدهم، ۱۳۸۶ش.
- ۵۴- قرطبی، محمدبن احمد، الجامع لاحکام القرآن (تفسیر القرطبی)، تهران: ناصر خسرو، ۱۳۶۴ش.

- ٥٥- قطب، سيد، *في ظلال القرآن*، بيروت: دار الشروق، چاپ پانزدهم، ١٤٠٨ق.
- ٥٦- قطب راوندی، سعيد بن هبه الله، *قصص الانبياء*، قم: مكتبة العلامة المجلسي، ١٤٣٠ق.
- ٥٧- قمي، علي بن ابراهيم بن هاشم، *تفسير القمي*، قم: دار الكتاب، چاپ سوم، ١٤٠٤ق.
- ٥٨- قمي مشهدی، محمد بن محمد رضا، *كنز الدقائق و بحر الغرائب*، تهران: وزارة الثقافة و الإرشاد الإسلامي، مؤسسة الطبع و النشر، ١٣٦٧ش.
- ٥٩- كاشانی، فتح الله بن شكر الله، *تفسير كبير منهج الصادقين في الزام المخالفين*، تهران: كتابفروشي اسلاميه، ١٣٤١-١٣٤٠ش.
- ٦٠- كليني، محمد بن يعقوب، *الكافي*، غفاري، علي اكبر، تهران: دار الكتب الاسلاميه، چاپ چهارم، ١٤٠٧ق.
- ٦١- كوفي، فرات بن ابراهيم، *تفسير فرات الكوفي*، تهران: وزارة الثقافة و الإرشاد الإسلامي، ١٤١٠ق.
- ٦٢- مجلسي، محمد باقر، *بحار الانوار*، بيروت: دار احياء التراث العربي، چاپ سيزدهم، ١٣٩٩ش.
- ٦٣- محلي، محمد بن احمد، *تفسير الجلالين*، سيوطي، عبدالرحمن بن ابى بكر، بيروت: موسسه النور للمطبوعات، ١٤١٦ق.
- ٦٤- علامه مصطفوي، حسن، *التحقيق في كلمات القرآن الكريم*، تهران: مركز نشر آثار علامه مصطفوي، ١٣٨٥ش.
- ٦٥- مفيد، محمد بن محمد، *الارشاد*، قم: المؤتمر العالمي لالفية الشيخ المفيد، ١٤١٣ق.
- ٦٦- مكارم شيرازي، ناصر، *الأمثل في تفسير الكتاب الله المنزل*، قم: مدرسه الامام علي بن ابى طالب ٧، ١٤٢١ق.
- ٦٧- نوري، حسين بن محمد تقی، *مستدرک الوسائل*، بيروت: موسسه آل البيت: لإحياء التراث، ١٤٠٨ق.

Abstract

Former people and philosophers believed that the world is composed of four elements - earth, water, fire and air - and earth has a central place among them. This element gives stability to the other elements and, in fact, maintains the structure of every living being. Apart from this apparent definition, earth is the leaven of human creation, this element is both closely related to the human race and at the same time remains mysterious to them. Therefore, to understand this obvious but ambiguous concept more deeply, one can refer to the verses and narrations of the Quran - especially the verses related to the origin of human creation - through which one can achieve a deeper understanding of humanity and ultimately the divine existence.

This thesis, which is compiled using a library method, seeks to achieve a deeper understanding of the Caliph of Allah, which undoubtedly helps in understanding God himself. Furthermore, this study also examines the meaning of the term “turab”, the title “Abu Turab”, one of the titles of Imam Ali (AS), by closely examining it, which serves as a conceptual bridge to the main objective of the research.

The analysis of the Quranic context shows that the term “turab” refers to the existential essence of man – the essence into which man transforms and is inspired after death. The term “tin” refers to the existential essence of man that is measured and determined, not created from nothing. Wherever in the Quranic context it is necessary to emphasize the insignificance and inferiority of human existence, the word “turab” – meaning cold and lifeless soil – is used.

When the terms “hama” and “masun” appear, they refer to the thematic context of human guidance and deviation. This could indicate the stages of human apparent development after "turab" and "tin", as stated in the verse: "We created man from a putrid and moist clay, then he became dry." However, the true essence of human creation lies not in the clay itself, but in the divine spirit breathed into it, which gives humanity the potential for guidance and misguidance.

Keywords: Turab, Tin, Hama, Masun, Salsal, Creation, Quranic Semantics, Literal or Verbal Miracle of the Quran, Semantic Domain of Soil in the Quran

**University Of Holly Quranic Sciences and
Knowledge Faculty Of Quranic Sciences of Tehran**

M.A. Thesis

Field of study: Quran and interpretation

Subject

**Analysis of verses containing words referring to soil in the
Quran based on the context, the purpose of the surah, and
interpretative narrations**

Supervisor

Dr. Zohre Akhavan Moghaddam

Writer
Tayyebe Afzali Nasrabadi

Shahrivar 1404
September 2025